

W. Richard Scott: Institutions and Organizations: Ideas and Interests

Petra Đurman*

UDK 35.07(048.1)
Prikaz

Institucionalna teorija polazište je od kojeg autor trećeg izdanja knjige *Institutions and Organizations: Ideas and Interests* (Institucije i organizacije: ideje i interesi, Sage Publications, 2008.) polazi u proučavanju organizacija u suvremenom društvu. Profesor Richard W. Scott sa Sveučilišta u Stanfordu, SAD, eminentni je znanstvenik u području organizacijske teorije i institucionalne teorije posebno. Na koji su način institucionalni procesi povezani s organizacijskim strukturama, koji se tipovi institucija vežu uz nastanak određenih organizacija, kakva je uloga interesa i različitih kulturalnih sklopova u oblikovanju i funkcioniranju organizacija – samo su neka od pitanja koja autor analizira u devet poglavlja ove knjige.

Autorovo je polazište sam koncept institucije. U prvom poglavlju razmatra se doprinos triju disciplina – ekonomije, političke znanosti i sociologije – institucionalnoj misli na prijelazu s 19. u 20. stoljeće. Najraniji institucionalni argumenti na području ekonomske znanosti javili su se u Njemačkoj i Austriji u kasnom 19. stoljeću, međutim te su postavke suvremeni ekonomisti uglavnom odbacili. Politička je znanost ostavila iza sebe moralno-filozofijske korijene institucionalne analize i dovela do »bihevioralističke revolucije« sredinom 20. stoljeća, a zatim 1970-ih do »racionalističke revolucije«, uz pomoć čega se može objasniti pojava novog institucionalizma 1980-ih. Konstantna pozornost sociologa usmjerena na institucije rezultirala je mnogim radovima, od onih Spencera i Sumnera,

* Petra Đurman, studentica pete godine studija politologije na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu (fifth year student of political science at the Faculty of Political Science, University of Zagreb, email: petra.durman@gmail.com)

pa Marxa, Durkheima, Webera i Parsonsa do Di Maggia i Powella. No, jedno je ograničenje zajedničko ranim radovima iz spomenutih triju područja koji se bave institucijama: zanemarivanje organizacija. Za razliku od institucija, organizacije nisu postale predmet razmatranja sve do 1940-ih. Tek se od 1950-ih institucionalni pristupi počinju dovoditi u vezu sa strukturom i djelovanjem organizacija.

Drugo poglavlje bavi se upravo tim radovima, od onih najranijih (Merton, Selznick) do neoinstitucionalnih pristupa na području ekonomske, političke i sociološke znanosti. Primjer primjene ekonomskih argumenata kod proučavanja institucija i organizacija jest Wiliamsonova analiza transakcijskih troškova te Nelsonov i Winterov evolucijski pristup. Neoinstitucionalisti u političkoj znanosti podijelili su se u dva prevladavajuća tabora: historijski te racionalni, dok su sociolozi preuzeli ideje iz susjednih znanosti poput psihologije, antropologije i etnometodologije. Oni nastoje objasniti kako pojedinci percipiraju i interpretiraju informacije i donose odluke, koja su pritom ograničenja i kontekstualni faktori, te su upozorili na važnost kulture odnosno riječima Clifforda Geertza, »društveno uspostavljenih struktura značenja« te sustava simbola i uvjerenja i njihove internalizacije.

U sljedećem poglavlju Scott predstavlja svoj integrirani model institucija, obuhvaćajući velik dio suvremenih radova i argumenata. Poglavlje započinje definiranjem institucija, koje uključuju »regulativne, normativne i kulturalno-kognitivne elemente koji, s pripadajućim aktivnostima i resursima, osiguravaju stabilnost i značenje društvenom životu«. Tri analitička elementa institucija: pravila, norme i značenja, koja autor opisuje kao središnje stupove institucija, detaljnije se objašnjavaju u daljnjem tekstu. Znanstvenici obično naglašavaju jedan od stupova institucija kao vitalan. Za ekonomiste to je regulativni, za sociologe normativni, a za antropologe, neke sociologe i organizacijske institucionaliste poput DiMaggia, Powella i Scotta, to je kulturno-kognitivni stup. Tri su institucionalna stupa, također, ujedno povezane, ali i razdvojive baze koje osiguravaju legitimnost.

Daljnja rasprava vodi do pitanja razvoja organizacija koje su, za razliku od institucija, daleko »mlađe«, što se razmatra u četvrtom poglavlju. Autor upozorava na tenziju koja postoji između teoretičara koji naglašavaju strukturalna i kulturalna ograničenja djelovanja te onih koji ističu mogućnosti akcije individualnih aktera. Riječ je o tzv. odnosu između slobode i kontrole. Nadalje, Scott objašnjava kako institucije bivaju »prenošene putem različitih tipova nosača«. On ih identificira četiri: sustavi simbola, relacijski sustavi, rutine i artefakti. Navedeni su »nosači« od fundamentalne važnosti za objašnjavanje načina na koji se institucije mijenjaju. Još

jedno važno razlikovanje odnosi se na razine na kojima institucije mogu funkcionirati, od svjetskog sustava do organizacijskog podsustava.

U sljedećem poglavlju autor se bavi procesom nastanka institucija. One se ne javljaju u vakuumu; uvijek su na određeni način povezane s postojećim institucijama te ih zamjenjuju. Pritom postoje dva osnovna gledišta procesa institucionalizacije: jedan koji ga tretira kao prirodni proces (aktivnosti se habitualiziraju kroz socijalne interakcije te nastaju »nenamjeravano« kroz djelovanje aktera i rješavanje problema u sličnim situacijama). Suprotno tome je gledište koje naglašava važnost djelovanja aktera koji to čine, prije svega, intencijski i u vlastitom interesu. Nadalje autor navodi institucionalne aktere, koji mogu biti individualni i kolektivni. Najvažniji su države, različite profesije, udruženja i društveni pokreti, a njihova se uloga objašnjava u zasebnim odjeljcima poglavlja.

Šesto poglavlje nosi naziv institucionalizacija. Scott objašnjava tri verzije procesa institucionalizacije, od kojih se svaka temelji na postavkama vezanima uz jedan od tzv. stupova institucija. Tako se institucionalizacija kao proces može objasniti, ovisno o tome koji stup se uzima kao glavni, na temelju rastućih poticaja (što posebno naglašavaju institucionalni ekonomisti), uz pomoć obvezujućih mehanizama koji uključuju vrijednosti i norme te objektivizacijom zajedničkih uvjerenja, kako smatraju oni koji naglašavaju ulogu kulturno-kognitivnog stupa. Dalje autor raspravlja o tome kako institucije, jednom uspostavljene, opstaju odnosno kako se održavaju, ali i mijenjaju. U tom se kontekstu pobliže razmatra proces institucionalne difuzije.

Sedmo poglavlje govori o institucionalnim procesima i njihovim utjecajima na pojedine organizacije. Kako organizacije odgovaraju na institucionalne zahtjeve? Jedno od mogućih stajališta analogno je igri u kojoj institucije određuju pravila igre, a organizacije se ponašaju kao igrači. Većina se istraživača slaže s postavkom da su organizacije oblikovane od institucija, no institucionalni sustavi nisu nužno uvijek koherentni te je potrebno upozoriti na krucijalno značenje institucionalne okoline i njene kompleksnosti za organizacijsku strukturu. Scott je, zajedno s Meyerom, došao do spoznaje da će organizacije koje djeluju u kompleksnijem i fragmentiranijem okruženju i same razviti kompleksnije interne upravne strukture. Nadalje je važno istaknuti i da organizacije ne odgovaraju na isti način na zahtjeve iste okoline. Njihove reakcije će biti drugačije s obzirom na razlike u njihovim karakteristikama, institucionalnim pritiscima, vezane između organizacija i lokacije. Neki autori pridaju organizacijama mnogo aktivniju ulogu u odnosu na institucionalnu okolinu i ističu mogućnost organizacija da strateški odgovore na institucionalne pritiske. Pogotovo ako djeluju kolektivno, organizacije koje se suočavaju sa sličnim pritiscima mogu čak redefinirati institucionalne zahtjeve.

U osmom poglavlju autor proširuje svoj analitički model razradom koncepta organizacijskog polja. Taj se pojam odnosi, prema DiMaggiju i Powellu, na one »organizacije koje konstituiraju prepoznatljivo područje institucionalnog života«. Riječ je o intermedijarnoj jedinici čiji je lokus, objašnjava autor, između individualnih aktera i organizacija s jedne strane te socijetalnih sustava i transsocijetalnih aktera s druge strane. Glavne komponente organizacijskog polja Scott objašnjava u odjeljcima koji slijede u knjizi. Riječ je o relacijskim i kulturno-kognitivnim sustavima koji osiguravaju akterima osnovni kontekst za djelovanje te o organizacijskim arhetipovima i kolektivnim akcijama i pokretima. Da bi se opisali stupanj interakcije i međuorganizacijska struktura na razini organizacijskog polja, koristi se pojam strukturacije koji predlažu DiMaggio i Powell. Budući da se pri razmatranju institucija ne smije zanemariti njihovo mijenjanje, važno je razmotriti procese i uzroke deinstitucionalizacije odnosno destrukuiranja (slabljenja i nestanka institucija), a zatim i restrukturiranja institucija.

U posljednjem, kratkom devetom poglavlju autor daje kratak pregled razloga zbog kojih smatra da je institucionalna teorija, za razliku od alternativnih pristupa, podesnija za analizu organizacija. Institucionalna teorija, naime, naglašava važnost socijalnog konteksta unutar kojeg funkcioniraju organizacije, neprostornih kao i prostornih varijabli koje djeluju u oblikovanju organizacija, ključnu ulogu ideja i simbola u njihovu funkcioniranju, zatim više pažnje posvećuje dugoročnim učincima i ispitivanju socijalnih mehanizama te se kod proučavanja ishoda usredotočuje na međuovisnost čimbenika koji djeluju na višestrukim razinama.

Knjiga je odlično štivo za one koji se žele pobliže upoznati s institucionalnom teorijom i produbiti svoje spoznaje o njoj te njezinoj povezanosti s organizacijama, tj. s njihovim nastankom i funkcioniranjem. No, valja napomenuti da knjiga obrađuje tematiku koja ne predstavlja novinu, već je predmet velikog interesa ne samo organizacijske teorije nego i šire. Uz pravnu i upravnu znanost, politologija se uvelike bavi upravo institucijama i institucionalnom teorijom. Autor nastoji, kako sam naglašava, »vesti reda« u postojeću bogatu literaturu i raspravu o institucijama. Stoga uzima u obzir i navodi argumente drugih autora i istraživača, a zatim prezentira vlastiti analitički model institucija.

Na kraju može se zaključiti da autor uvelike uspijeva u svojoj namjeri te omogućuje čitatelju bolje razumijevanje institucionalnih procesa i njihove povezanosti s organizacijskim strukturama i djelovanjem.